

Summary

Types of addresses and their functioning in the poetic texts of L. Ukrainka.

The article is sequential of the author's series of publications from the questions of functioning of the category of addressee in different styles of Ukrainian language. The main attention is concentrated on types of addresses, which spread in the poetic texts of L. Ukrainka exactly on the forms of their lingual expression, getting up of intonation, semantics, position in the sentence.

Н.М.Шарманова
аспірант

АФОРИЗМ У СТРУКТУРІ МАКРОТЕКСТУ

У статті розглядаються особливості афоризмів у макротексті, висвітлюються основні способи введення їх у мікро- й макроструктури на матеріалі прози П.Загребельного й Р.Іваничука. На основі процесів текстотворення укладається шкала градації афористичності.

Афоризм являє собою логічне, образне судження узагальнюючого характеру, що в раціональній чи парадоксальній формі відбиває навколишній світ. Виступаючи самостійним літературним жанром, афористичний вислів характеризується співіснуванням у ньому структурно-композиційної, семантико-сислової та інтенційно-прагматичної природи. Жанрова специфіка висловів зближує їх з іншими одиницями пареміології (власне пареміями, ептонімами), яким властива текстопороджуюча функція, формульний характер і можливість функціонувати поза контекстом. Саме з таких позицій афоризм маніфестується як самодостатній текст багатьма дослідниками (Крейдлін Г.Є., Черкаський М.А., Саввіна О.Н., Жолковський А.К., Щеглов Ю.К.). При цьому спостерігається лише уточнення наукової термінології. Так, афоризм трактується як текст [4, 196-197] або як мінімальний текст, якому притаманний комплекс властивостей - клішованість, сентенційність, узагальненість [12, 38]. Опозицію до такого тлумачення текстової природи афоризму становлять погляди на нього як еквівалент цілих оповідань [11, 6], мініатюрний художній твір з певною композиційною структурою [2, 163].

Індивідуально-авторські афоризми найчастіше включені в художній твір і виступають складовими частинами загальної текстової будови (конституентами). Саме у такому ракурсі афоризми по-іншому репрезентують текстопороджуючу функцію. Вони призупиняють, переривають основну розповідну лінію твору, „являють собою другий план повідомлення” [1, 82]. І.Р.Гальперін визначає таке явище як функцію „гальмування”, на основі якої сентенція (у нашому розумінні - афоризм) „роз’єднує події, призупиняє рух 128

фабули” [1, 99].

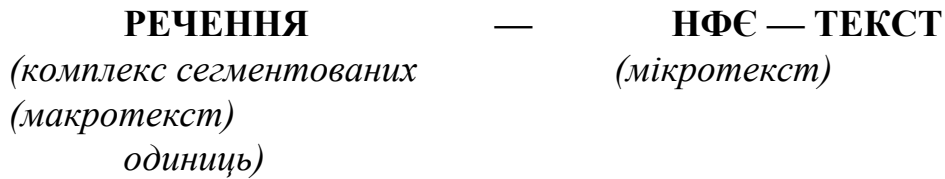
Афористичні „вирази, що виникли в контекстах неафористичного характеру, від якого вони відірвалися, перетворившись у самостійні одиниці” [10, 38], закріплюються у мовній системі. Уперше принципи такого переходу обґрунтував О.О.Потебня, проаналізувавши шляхи виникнення прислів'я з байки. Аналогічні процеси відбуваються при творенні інших одиниць пареміології, в тому числі й афоризмів. Процес породження афоризму характеризується переходом „контекст та його відрізок - відрізок контексту в мові” [6, 138]. Афористичний вислів виступає частиною більшого тексту. Уведення його в структуру художнього твору розглядається нами з позиції екстраполяції понять „мікротекст” - „макротекст”.

Мета нашої статті полягає в дослідженні способів уведення афоризмів у макротекст й установленні відповідно до них ступенів ірадації афористичності. Мета дослідження передбачає висвітлення ряду завдань, зокрема: 1) з'ясувати місце афоризму в структурі тексту; 2) визначити ступені градації афористичності в аспекті еквівалентності текстовим одиницям мікроодиницям); 3) провести аналіз способів уведення афоризму в контекст. Фактичним матеріалом проведеного дослідження послуговували афоризми з мови сучасної української літератури, зокрема з історичних романів П.Загребельного *Л, Богдан*” (I) й Р.Іванчука *„Мальви*” (II).

Місце афоризму в загальній будові художнього твору можна визначити при установленні ієрархії всіх текстових одиниць. Базовою у цій ієрархії виступає дефініція „текст”. У лінгвістичній традиції одним із провідних підходів вважається погляд на текст як „завершене повідомлення, що має зласний зміст, організоване за абстрактною моделлю однієї з наявних у ітературній мові форм повідомлень і характеризується своїми дистинктивними . знаками” [1, 20]. Визнання тексту одним із автономних рівнів мовної системи "Бенвеністом у 1962 році [Цит. по: 8, 29] порушило проблему єдиного витлумачення цього поняття, що пояснюється різними напрямками і концепціями дослідження лінгвістики тексту (В.Дресслер, Б.Палек, ван Дейк, Г.Почепцов, Ф.Бацевич, Т.Космеда, О.Селіванова, А.Ченкі, О.Рахиліна, А.Ярхо). Ми розуміємо під **текстом** смислову єдність вербальних знаків, що арактеризується цілісністю, завершеністю, інформативністю й прагматичною орієнтацією.

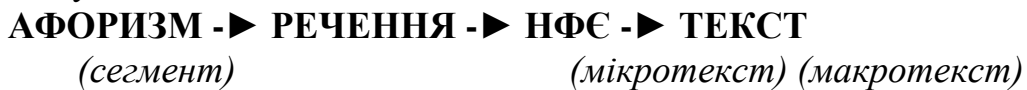
Основною одиницею тексту є надфразна єдність (НФЄ), що „виступає як двершена частина комунікації*” [3, 158]. НФЄ складається з двох (і/ або) більше речень і становить собою самостійну структурно-смислову або синтактико-тематичну одиницю цілого тексту, тобто є мікротекстом [9, 230]. Макроструктурою вважається поєднання всіх реально функціонуючих чіікроодиниць тексту. У лінгвістиці остаточно не визначене поняття чакротекту, що пояснюється двома основними підходами до його зитлумачення: 1) як одиниці культуроцентричного змісту (М.Бахтін, ЧС.Дерріда, Ю.Лотман); 2) як одиниці текстцентричного порядку (І.Гальперін, М.Брандес, М.Кожина, Г.Зотова тощо). [Цит. по: 9,216-220]. Макрознак ^ефінується у більшості випадків як „цілісний текст у єдності його форми,

змісту та комунікативної спрямованості” [8, 324]. Виходячи з вище сказаного, загальну текстову будову структуруємо таким чином:

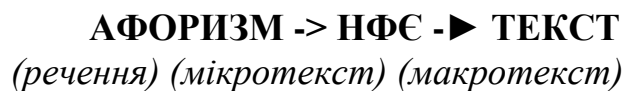

Афоризм у представленій структурній схемі розуміється нами як контекстуальний складник. Особливість його лінгвістичної природи полягає в тому, що вислів являє собою „замкнене речення, у якому заповненні усі валентності” [7,203]. Відповідно до кореляції афоризмів з частинами макротексту можна укласти шкалу градації афористичності, що схематично представлено таким чином :

1. Мінімальний ступінь:

2. Оптимальний ступінь:

3. Максимальний ступінь:

Включення афоризму до текстової організації відбувається двома способами:

- 1) як самостійної предикативної одиниці (речення, НФЄ);
- 2) у складі поліпредикативної структури (складне речення, речення з прямою мовою).

Вважаємо за доцільне простежити за побутуванням в умовах макротексту афористичних висловів обох типів. Зокрема, звернімося до контекстуального аналізу афоризмів, що вводяться як самодостатні синтаксичні одиниці й відзначаються особливим ступенем незалежності - автосемантії:

Контекст 1: ...*На той час я вже був старший чоловік. Старість - визволення від усього непевного і нерозумного. І зненацька брутально відкинуто мене в неспокій молодості...* (I, 13).

Контекст 2: ...*Народ стогне, а імперія від цього не міцніє...
- Це закономірно, візирю. Між бажанням держави і бажанням людей існує вічна суперечність. Але при розумних, добрих і вчених правителях ця прірва така вузька, що її можна завжди переступити* (II, 128).

Контекстуальний аналіз наведених вище афоризмів засвідчує їх еквівалентність простому реченню, що є дериваційною базою для логіко-семантичного узагальнення певних закономірностей буття в раціональній формі. Включаючись до загальної будови текстів, афоризми „ніби лають час для глибшого осмислення описаного, пілнімаючи зобпажені гґакти на

X X

ступінь узагальнення” [1,99]. Обидва розглянуті контексти вплетені у зміст 130 НФЄ, що передає пряму мову героїв твору. Це характерно для текстової воцини аналізованих романів. Проте історична епопея „Я, Богдан” ’.Загребельного відзначається великою кількістю афористичних висловів, які гґановлять своєрідні авторські мікровідступи від сюжетної лінії, наприклад: контекст 3: „Вони не мали нічого свого,

навіть півня, який би прокукурикував світанок, і нічого не винні були світові, зате запрягалися своєму товариству, а товариство те було мов цілий народ і його земля з степами, ріками, лісами, небом і сонцем. **Коли нічого не маєш, нічого й втрачати.** Показували один одному тільки руки (I, 97). контекст 4: *Жди. Мотрононько!*"

Хто б'ється за чужу долю, хоче долі й для себе. Чи я жив лиш для землі своєї і ніколи для себе? (1, 198).

Уведення афоризму, якщо звернемося до глибинного аналізу розглянутих контекстів, спричинене авторською інтенцією: або підсумувати якесь вердження, думку (контекст 3), або розгорнути подальші судження, х>змістивши вислів на початку абзацу (контекст 4). Спільним для розглянутих ^юрисзмів є їхня еквівалентність складному реченню й логіко-семантична Судова. Узагальнюючий характер обох суджень ґрунтується на засадах ігатовікової антропософії й власному досвіді митця.

Включення афористичних висловів, еквівалентних простому чи ^ладному реченню, до складу більших за обсягом і змістовим виміром диниць тексту (НФЄ) свідчить про відносну в його межах автосемантию іосліджуваних одиниць. Дійсно, з одного боку, афоризм можна вільно млучити із поданих ланцюжків тексту, не порушуючи фабули твору (і він - льно в такому разі функціонує поза контекстом), а з іншого, - він надає можливість автору „у відкритій формі висловити особисті судження з різних лггань, що мають безпосереднє або опосередковане відношення до центральної еми” [Цит. по: 1,99]. Отже, афористичні вислови, співвіднесені з предикативними одиницями типу: **Дороги не мають воріт** (I, 239); **Щоб іррити, треба жити** (I, 135) - у внутрішній тканині макротексту чрактеризуються оптимальним рівнем афористичності. Цей ступінь

йвиразніше виявляється у випадку введення афоризму до тексту на правах ібзацу (мікротексту), наприклад:

Контекст 5: *...Яж тим часом брався до своїх нещасних добр, ще не відаючи про те, що відібрано мені не тільки майно моє і домовство, але понищено й людей найрідніших і вкрадено те, заради чого, може, так поневірявся всі оці роки і звівся аж до нікчемного підніжку трону.*

Завжди нас нема вдома, коли нищать наш дім.

І хто ж не злякався Божого гніву, не побоявся занести руку неправедну й злочинну на мене? (1, 133).

Наведений приклад включення афористичного судження в акроструктуру виявляє перехідний варіант у процесі укладання шкали .{юрисичності. Афоризм-еквівалент складного речення набуває ознак реальної ■ ^кетової оттинитті. бо ..на ньому

я позицію абзацу і має звичайну для надфразної єдності смислову і структурну
131

автономність” [10, 627]. Як бачимо, предикативно і структурно оформлене афористичне висловлювання здатне дорівнювати мікротексту - НФЄ. Звернімося до аналогічного введення узагальнюючого судження в макротекст у романі Р.Іваничука:

Контекст 6: *... А зимою 1638 року зібрали переможці козацьку старшину над Масловим Ставом бічя Канева і наказали кинути під ноги свою*

славу - бунчуки і прапори. „Всі давні права і старшинства та інші привілеї козацькі через бунти втрачені нині, - падайі клинками на оголені козацькі голови слова польного гетьмана Потоцького, - і на вічні часи віднімаються, бо Річ Посполита бажає мати козацтво в хлопів повернене
”

Переможець дає закони!

Повернувся полковник Самійло з Маслового Ставу сплюгавлений, знівечений, без бунчука.... (II, 15).

Така автономна позиція висловів у текстовій будові характеризується власною мікросемантикою закономірності, відірваної від попередньої й наступної семантики розповіді про історичні події доби Козаччини. Подібний спосіб уведення наближає вислів до найвищого показника у градації афористичності. Ми розуміємо вказані випадки як периферійне явище на межі оптимального і максимального ступенів.

По-іншому перехідність на окреслених шкалах афористичності представлена у контекстах з узагальнюючими судженнями, що виступають конструкціями експресивного синтаксису, наприклад:

Контекст 7: *Срібло твоє да буде в погибель з тобою, бо ти помислив дар Божий одержати за гроші. **Дар Божий! Не купити його ні за які гроші! Ні ти, ні твої старости безчесні...** (I, 138).*

Контекст 8: *...Так блукала лиха доля по моїй землі і приблукала й до мене самого. **Що є доля? Промисел Божий, гра сил дияволічних?** Люди бувають страшніші за диявола. Вони і є твоєю долею однозначно і, може, й не самі люди, а лиш їхня захланність і ненажерливість...* (I, 128).

Репрезентовані контексти свідчать про використання сегментованих конструкцій для включення афоризму в лінійний ланцюжок загального тексту. Такі вислови ніби вторгаються у загальний ритм оповіді, віддаляючи від „логізованого типу викладу” [3, 196] і надаючи судженню особливої образності. Проте із семантичного боку подібні афоризми характеризуються аналітичною будовою і дорівнюють лише одному судженню. Асоціативно (якщо вдатися до лінгвістичного експерименту) вони сприймаються у вигляді таких аналітичних будов: **Не купиш дар Божий ні за які гроші** та **Доля є промисел Божий чи гра сил дияволічних**. Розглянуті асоціативні трансформації формально представлені нерозчленованими конструкціями, у яких називний теми **Дар Божий!** (контекст 7) перетворюється на об’єктний аргумент імперативного дієслова **не купиш**; а риторичне питання **Що є доля?** (контекст 8) являє собою „відрив” рематичної словоформи” [3, 199] є від загального судження. Розглянута сегментація в межах одного висловлення

засвідчує особливість співвідношення його інтелектуального й афективного 132 рівнів.

Найвищий ступінь афористичності виявляється при введенні в макротекст афоризмів, що є еквівалентними НФЄ й становлять у тексті завершені мікроструктури, наприклад:

Контекст 9: *... Поки хилили шиї наші під ярмо панське, ми сподівалися виписнути. Та коли накладено кайдани на волю нашу, коли спродувано уярмити душу нашу, ми запалали гнівом і взялися за меч. **Людина просто так не бунтує. Людина противиться насильству, неправді й гніту.** Не могли ми волочити тяжкі кайдани неволі в соромі й невільництві, та ще й на власній своїй землі. Єдину тепер журу маємо, щоб не були раби, неключими і скопом несмисленим...* (I, 21).

Афоризм **Людина просто так не бунтує. Людина противиться насильству, неправді й гніту** (I, 21) становить собою конструкцію з синтаксичним членуванням, але внутрішньою семантичною неподільністю. Таке явище розбіжності між внутрішньою будовою і зовнішньою формою афоризму відбувається як наслідок

нетотожності структур речення і висловлення.

Наведений афористичний вислів складається з двох речень, об'єднаних спільною темою, комунікативним тема-рематичним поясненням, завершеністю думки в умовах контексту.

Лексичний повтор слова *людина* є виявом анафоричної фігури. Він служить для посилення логіко-емоційного сприйняття змісту висловлення. Сама ж лексема є ключовим словом, навколо якого розгортається основна думка.

Афоризми-еквіваленти НФЄ можуть собою становити аналітичні структури з синтаксичним членуванням на два і понад два речення:

Контекст 10: *...Я ж не мав ні пророків, ні поетів, мав лиш засіяне поле, а коли виросте і що - те дано знати лише нащадкам. Оливина дає плід аж за десятки літ Довго ждати, а треба. Я починав діло для живих, а чи діждуться вони плоду?..* (I, 195)

Контекст 11:- *Беруся, гетьмане.*

- Життям важши.

-А що життя! Життя - це воля. А воля - в звитязі. От і життя все!Хе, життя!.. (I, 270).

У наведених прикладах при контекстно-варіативному членуванні зиділяються афористичні вислови *Оливина дає плід аж за десятки літ. Довго ждати, а треба* (I, 195) й *А що життя! Життя - це воля. А воля - в івितязі. От і життя все!* (I, 270). Ці сентенційно-узагальнені мікротексти репрезентують автосемантию НФЄ як основної текстової одиниці. Незалежність подібних відрізків тексту, за твердженням І.Р.Гальперіна, виражена „різними особами, у тому числі: а) графічними; б) граматичними; в) лексичними; г) семантичними; г) композиційними; д) стилістичними” [1, 101].

Внутрішні зв'язки в текстах НФЄ здійснюються або ж без явно -ипажених лексичних чи гпаматичних засобів, наппиклал. лише на основі

прилягання за змістом: *Оливина дає плід аж за десятки літ + Довго ждати,*

а треба (I, 195); або ж за допомогою всього комплексу зазначених вище внутрішньомовних зв'язків, як в останньому з наведених контекстів (контекст **11УА що життя! Життя - це воля + А воля - в звитязі + От і життя все!** (I, 270). Лексичні засоби зв'язку в мікротекстах представлені різними угрупованнями: 1) контекстуальними синонімами *аж за десятки літ - довго* (контекст 10); 2) лексичним повтором двох ланцюжків слів: *життя - життя - життя; воля - воля* (контекст 11).

Особливою експресією відзначається афоризм *А що життя! Життя - це воля. А воля - в звитязі. От і життя все!* (I, 270). Перша частина вислову *А що життя! Життя - це воля...* становить семантичну єдність і сприймається як один мікротекстовий сегмент. Аналогічне явище проаналізовано вище при введенні в контекст афоризму *Що є доля? Промисел Божий, гра сил дияволичних?* (I, 128). Загалом же афористичний вислів побудовано на основі використання декількох стилістичних фігур, зокрема таких:

-хіазм, що є оберненим паралелізмом: *А що життя! Життя - це воля...*

<i>життя</i>].	2.	<i>життя... воля</i>	3.	<i>воля...</i>	_____
-----------------	----	----------------------	----	----------------	-------

- рамка, або кільцевий повтор:

1.	<i>А що життя!</i>	2.	_____	3.	[_____]	4.	<i>От і життя все!</i>
----	--------------------	----	-------	----	---------	----	------------------------

(умовно: *А що є життя. Життя є воля...*);

Таким чином, проаналізовані афористичні вислови-еквіваленти НФЄ характеризуються наявністю внутрішніх мікротекстових зв'язків. Виступаючи завершеною текстовою одиницею, цей різновид афоризмів засвідчує високий ступінь автосемантиї в макроструктурі твору і відповідає максимальному показнику градації афористичності.

Найменшу позицію в окресленій шкалі займають сентенції, уведені до мікротексту в складі речень неафористичного характеру, наприклад:

Контекст 13: *Надто серйозно сприймають світ тільки жорстокі люди, а*

тут зібралися добрі і щедрі серцем, бо ж не дбали про себе, а про народ і його неуярмлену душу (I, 171).

Контекст 14: *Тож дозволь застерегти тебе ще одним повчанням: коли хочеш волі
свому народові, будь солідарний з тими, хто визволяється,
в них ти знайдеш підпору* (II, 222).

Афоризми *Надто серйозно сприймають світ тільки жорстокі люди...* (I, 171), *...коли хочеш волі своему народові, будь солідарний з тими, хто визволяється...* (II, 222) відображають навколишню дійсність і в умовах загального контексту становлять логічні судження. Такі висловлювання здатні відтворюватися у готовому вигляді й закріплюватися у мовній практиці як самостійні одиниці. Незалежність цих висловів характеризується найменшим ступенем „відчуженості” (за термінологією І.Р.Гальперіна) від синтаксичних й змістовних параметрів речення. У сучасній афористиці подібні судження отримали назву „напівготових афоризмів... так званих прикладок” [5, 185]. Проте, на наш погляд, така думка не зовсім

Я ГЪГТМГ'ТГТ/ГИИТ» ТА **обґрунтована, тому що**

ОТ/ГТІЦ ТПГЧЛТТ. ИЯ*ТІ ОПЛГТНГГО

МЗКРОТЕКЕТ ав лйитАшинир

речення з різними поширювачами, які не входять до базової моделі, наприклад: 1) звертаннями: *Тільки зрадники стають боягузами [, дитино] (II, 113); Царі [. Мальво,] зраджують, не радячись ні з ким (II, 198); 2) вставними словами: [Мабуть_] так має бути, що радість дозрівання йде в парі з тугою за волею (II, 107); 3) вставними реченнями: *Так і чоловік [, думав я,] повинен мати свою мету, а вже вона принесе користь'*, 4) емоційними вигуками, модальними частками: *[Гей,] не можна всього до кінця продумати, зате все можна витримати (I, 254); [Що ж,] усі ми по-своєму дикі, та в кожного душа своя (I, 194).**

Розглянуті афоризми в художньому макротексті найчастіше належать дійовим особам, входячи до структури прямої мови (реплік при діалозі). Рідше афоризми становлять авторські мікровідступи. Це відбувається, наприклад, за

• мов поширення структурної схеми вставними словами. В окремих випадках афористичний вислів становить частину речення + самостійне речення, юкрема:

Контекст 15: - *Достойнику знакомитий, мовила, - володар, що грабує своїх підлеглих, - поганий володар. Його боїться народ, але не любить. Такий хан програє битви (II, 41).*

Контекст 16: - *Військо, що наймитує, то не оборона народу, Маріє, - відповів Стратон, махнувши безнадійно рукою. - Чужу правду, чужі скарби захищає за плату. То вже чужинецькі слуги, а не характерники запорозькі (II, 148).*

За потенційного функціонування на правах самостійної одиниці такі «ислови еквівалентно дорівнюють НФС. Використовуючи трансформаційний *етод, вичленовуємо афоризми, які складаються з двох речень: 1) *Володар, що рабує своїх підлеглих, - поганий володар. Його боїться народ, але не побить;* 2) *Військо, що наймитує, то не оборона народу. Чужу правду, чужі . * арби захищає за плату.*

Особливістю побутування афоризмів, що на граматичному рівні .-ановлять сегментовані конструкції, є їх безпосереднє або опосередковане -* -ташування у структурі речення.

Так, при безпосередньому розміщенні афористичний вислів може ^іговнювати такі синтаксичні позиції:

1) препозицію, як-от: *Все в цьому світі підпорядковано користі [, тож і він, w. мусить якось скористатися з життя] (II, 62); Третього ж не дано [люди жю нападають, або захищаються, навіть схимники в печерах усамітнюються, - ищаючись, боронячись од світу, од спокус, од диявола] (I, 107);*

2) інтерпозицію, наприклад: *[Я й народився в році високосному, і всі п оносні мали бути для мене щасливими] (народжені в роках високосних*

*2*жди мають життя незмірно тяжке, але й щасливе) [, отож сміливо > і почав велику справу без побоювань, з великими надіями, хоч і починалося все * :оря та біди, з великого гноблення й неправди] (I, 157); [Милостю аллаха *< :икої орди високоіменний хане, - почав гетьман, -] лицар багатств не має [тож приношу тобі те, з чого живемо і на що надіємося, а крім цього, ще й щбоку пошану до твоєї особи полководця і богатиря] (II, 185);*

3) постпозицію, зокрема: *[Прийми ще одну мою пораду, ефенді, бо потрібна нині державі твоя розумна голова:] коли йдеш до сліпця, заплющ одне око (II, 140); [А великого візира Аззема-пагу мало хто знав: він своє життя провів у походах і на засіданнях дивану, а на молитву до Айя-Софії пішки ходив, як це личить*

правовірному: ніхто не викрикував йому хвалу, коли він супроводжував султанів, бо ж] часто славу бере той, хто її вимагає, а не той, кому вона належить (II, 168).

В умовах контексту позиційний фактор виконує певну стилістичну функцію. Найсильнішими традиційно вважаються препозиція й постпозиція. Проте кожна з розглянутих вище вставок має власне смислове навантаження й стилістичне спрямування. Уведення афоризму на початок речення служить розгортанню думки на основі загальновідомих істин, закономірностей. Інтерпозиція вислову в реченні дуже схожа до стилістичного забарвлення інтертекстуальних афоризмів-еквівалентів простого чи складного речення. Спостерігаємо на фактичному матеріалі реалізацію функції емоційно-експресивної актуалізації логічних формул на фоні загального контексту. Постпозиція, або винесення афоризму в абсолютний кінець речення, відображає інтенсивність авторських узагальнень, категоричних висновків, наприклад: *Мене віддавали тіївки історії, відбираючи все земне й людське, але ніяка душа не здатна охопити й підкорити історію з її неоссяжністю й невловимістю, - душі треба простого щастя* (I, 254).

Опосередковане розміщення сентенційних суджень в реченні не характеризується високим ступенем частотності, хоч в умовах загального контексту представлено багатьма мовними фактами. Цей різновид уведення афоризмів у текст спричинений факультативними поширювачами структурної схеми речення (звертаннями, вставними конструкціями, вигуками). Опосередковане розміщення спостерігається у випадку розриву афоризму посиланнями на автора при прямій мові, діалозі, наприклад: „ *Чи не єдине, на чому тримається імперія, - [з жахом подумав великий візир, -] це груба сила і фанатизм, розбурханий такими видовищами?* ” (II, 48).

Розрив афористичного вислову зумовлений також використанням кількох поширювачів базової моделі речення, наприклад, звертання й оформлення діалогу зі словами автора: - *Коли мало сили, [- мовив несподівано спокійно Сефер Газі, -] треба розв'язувати міх із хитрощами [, Ісламе]* (II, 125). Загалом же опосередковане розміщення афоризмів репрезентує прагматичні установки художніх творів й особливості індивідуально-авторського текстотворення.

Отже, аналіз способів уведення афоризмів у макротекст засвідчує наявність таких двох виявів:

1) як самостійної предикативної одиниці (еквівалента простого, складного речення, НФЄ);

2) як складової частини іншого речення.

Афоризм релевантно вступає у зв'язки з текстовими одиницями або їх сегментами. Відповідно до кореляції афористичних висловів із частинами макротексту можемо репрезентувати шкалу градації афористичності. На основі отриманих результатів дослідження виділяємо 3 ступені градації афористичності: мінімальний, оптимальний, максимальний.

Список використаної літератури

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Изд. 2-е. - М.: Едиториал УРСС, 2004. - 144 с.

2. Жолковский А.К., Щеглов Ю.К. Разбор одной авторской поговорки // Паремнологический сборник. Пословица. Загадка. (Структура, смысл, текст). - М.: Наука, 1978.-С. 163-211.

3. Загнітко А.П. Український синтаксис (науково-теоретичний і

навчально-практичний комплекс). Ч. 2: Навч. посібник. - К.: ІЗИН, 1996. - 240 с.

4. Крейдлин Г.Е. Структура афоризма // Проблемы структурной лингвистики. 1985-1987 / Отв. ред. В.П. Григорьев. - М.: Наука, 1989. - С. 196-205.

5. Кузнецова Л.К. Речевые афоризмы И.Бродского как способ выражения концептуальной информации // Переходные явления в области лексики и фразеологии русских и других славянских языков (Вторые Жуковские чтения): Материалы Междунар. науч. симпозиума (В.М.Макаров (отв. ред. редкол.) / Новгородский гос. ун-т им. Ярослава Мудрого.- Великий Новгород, 2001. - С.183-185.

6. Прохоров Ю.Е. Русские крылатые выражения как объект учебной лексикографии // Актуальные проблемы учебной лексикографии. - М.: Русский язык, 1977.-С. 136-143.

7. Саввина Е.Н. О трансформациях клишированных выражений в речи // Паремнологические исследования: Сб. статей / Сост. и ред. Г.Л.Пермякова. - М.: Наука, 1984. - С. 200-222.

8. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. - К.: Брама, 2004. - 336 с.

9. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / Под ред. М.Н.Кожиной. - М.: Флинта: Наука, 2003. - 696 с.

10. Українська мова. Енциклопедія. - К.: Українська енциклопедія, 2000. - 752 с.

11. Фелицина В.П., Мокиенко В.М. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / Под ред. Е.М. Верещагина и В.Г. Костомарова. - М.: Русский язык, 1990. - 220 с.

12. Черкасский М.А. Опыт построения функциональной модели одной частной семиотической системы (пословицы и афоризмы) // Паремнологический сборник. Пословица, загадка (Структура, смысл, текст). - М., 1978.-С. 35-52.

Список використаних джерел

Загребельний П.А. Я, Богдан: Роман. - К.: Український центр духовної культури, 1994. - 224 с. - (Український історичний роман).

Іванічук Р.І. Мальви: Історичний роман. - К.: Рад. письменник, 1969. - 238 с.

Summary

The article is focused on the peculiarities of aphorisms in the macrotext. It depicts the main ways of the introduction in the micro-and macrostructures in the novels by P.Zagrebelniy and R.Ivanichuk. The direction of the gradation scale of aphoristic means on the basis processes of the creation of text are stated

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВ

Е.А.Аннюк

старший лаборант

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ОРФОГРАФИИ В КУРСЕ „КУЛЬТУРА УСТНОЙ И ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ” НА ГУМАНИТАРНЫХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної лінгводидактики у вищій школі: використанню міжпредметних зв'язків у викладанні практичних курсів з